

Vitali Hakko'nun babası kimdir?

RIFAT N. BALI

Deniz Kavukçuoğlu
Alageyik Sokağı Bir Liman mıydı?
Doğan Kitapçılık, 2002, 427 s.

Belgesel bilgi ve olayların anılarla harmanlanmasından oluşan kitaplar Türkiye'de nispeten yeni bir yazın türü oluşturma yolunda. Yakınlarda yayımlanan iki kitap bu türün dikkat çekici birer örneğini oluşturuyor. İki kitabın da yazarlarının gazeteci kökenli olmaları nedeniyle, medya camiası beklenebileceği gibi, geleneksel meslektaş dayanışması refleksi gösterdi ya da göstermekte. Altan Öymen'in *Bir Dönem Bir Çocuk* adlı kitabında anlatıldığı anılarına yoğun ilgi gösterdi. *Cumburiyet* gazetesi köşe yazarı Deniz Kavukçuoğlu'nun kitabı ise, muhtemelen bu yazı kaleme alındığı tarihte bir iki haftalık bir geçişe sahip olmasından olsa gerek henüz meslektaş dayanışmasından yeterince nasi-bini almayı sürdürmüştü.

Anı kitaplarında genellikle not ve referanslar yer almaz. Ancak bu iki kitapla başlatılan yeni tür "belgesel anı" kitaplarında not ve referanslara yer verilmesi vazgeçilmez bir zorunluluk olma yolunda. Aksi takdirde hangi bilginin yazarın anısı olduğu, hangi bilginin üçüncü kaynaklardan aktarıldığı anlaşlamaz. Bu ihtiyacın bilincinde olan her iki yazar da faydalandıkları eserleri belirtmeyi ihmal etmemişler. Altan Öymen kitabının sonunda notlara yer vermiş, konuyu ayrıntılarıyla bilmek isteyen okurlara çeşitli kaynaklar önermeyi de ihmal etmemiş. Deniz Kavukçuoğlu'nun anıları ise aynı yayınevinden çıktığı ve "belgelerle harmanlandığı" halde yöntem bakımından öbüründen farklılık gösteriyor. Kavukçuoğlu faydalandığı eserleri kitabının başında topluca belirterek belgesel nitelikli bir çalışma yaptığını vurguluyor. (s. 11) Bu yöntem mahzurludur, zira yazarın herhangi bir araştırmacının eserindeki bir bölümü kaynak belirtmeden aynen alıntılması (örneğin Kavukçuoğlu, s. 32-8) ya da kendi üslubuna uygun bir şekilde ufak tefek değişikliklerle metnine katması halinde (örneğin, s. 41-2) okur alıntının hangi kaynaktan alındığını ve metne yedi-

rilmiş bölüme hangi ölçüde müdahale edildiğini anlayamamaktadır. Çok daha ciddi başka bir sorun ise yazarın, anılarını yazarken faydalandığı kaynakların doğruluklarını kontrol etme ihtiyacını hissetmemesidir. Şu sorulabilir: Üçüncü kaynaklardan nakledilen bilgileri denetlemeye gerek var mı? Doğruluğu kamuya mal olmuş kimi bilgileri tekrar tekrar denetlemeye elbette gerek yok. Ancak nispeten yeni ve o ana kadar pek zikredilmemiş bilgilerin doğruluklarını denetlenmesi şarttır. Bu yapılmadığı takdirde zincirleme hataların önüne geçmek imkansızlaşır.

Deniz Kavukçuoğlu'nun "anı" kitabı ile *Cumburiyet*'teki meslektaş Oral Çalışlar'ın bu kitapla ilgili methiye yazısı bu tür bir zincirleme hatanın belirgin bir örneğini oluşturuyor. Deniz Kavukçuoğlu anılarını yazarken Moda'yı ve bu semtin sakinlerini anlatmak için Dr. Müfid Ekdal'ın *Bizans Metropolünde İlk Türk Köyü Kadı-*

köy, (Kadıköy Belediye Başkanlığı Yayınları, 1996) kitabından faydalanmış, bunu da kitabının "başında" belirtmiş. Müfid Ekdal, kitabının "Moda" faslında İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi Sabur Sami Beyi anlatırken bu şahsın bir komşusundan şöyle söz ediyor:

Yeni evin karşısında Samuel Efendi adına ayazlı hafifçe sakat bir Musevi oturuyordu. Nasıl bir yol bulduysa, bir müddet sonra Anadolu'da başlayacak olan Milli Mücadele'ye iştirak için çok gizli usullerle adam kaçıyordu. Samuel Efendi bu tehlikeli işi göze almış, çok da başarılı olmuştu. Fakat fedakârlığa katlanan birçok insan gibi unutuldu ve Mektep Sokağı'nda hiç de müsait olmayan geçim şartları içinde öldü. İşte bu Samuel Efendi Vitali Hakko'nun babası idi. (s. 62)

Dr. Ekdal da satırları kaleme alırken Vitali Hakko'ya telefon edip babasının Samuel Efendi olup olmadığını kontrol etmeye gerek görmemişti. Deniz Kavukçuoğlu da anılarında Müfid Ekdal'ın bu satırlarını kendi üslubuna göre yeniden yazarak yer vermekte. (s. 42) Ancak Kavukçuoğlu, kitabının başında bir kaynakça verdiği için metin içindeki bilgilerde bir daha kaynak belirtmeye lüzum görmemiştir. Bu bölüm, s. 32-8 örneğinde olduğu gibi, alıntı olarak yazılmadığı ve ilgili bilgilerin kaynağı belirtilmediği için okur ister istemez bu satırları Kavukçuoğlu'nun şahsi anıları olarak alabilir. Dahası Kavukçuoğlu, Ekdal'a güvenerek Vitali Hakko'ya telefon açıp verilen bilginin doğru olup olmadığını kontrol etmeyi aklından geçirmedigi için "Samuel Efendinin Vitali Hakko'nun babası olduğu" bilgisini aynen kullanmakta, böylece bu bilgi anonimleşmekte, daha da vahimi "gerçek" olarak kamuoyuna mal olmaktadır. *Cumburiyet*'teki kısa köşe yazısında (10 Kasım 2002) hem Hıfzı Topuz'un *Çamlıca'nın Üç Gülü* hem de Kavukçuoğlu'nun kitabını metheden Oral Çalışlar, Kavukçuoğlu'nun 427 sayfalık

Mahmud Şevket Paşa

Günümüz **KLASİK**- yayınlıyor
Geleceğin **LERİNİ** hazırlıyoruz

İBN RÜSÜ FELSEFESİ
HÜSEYİN SARIOĞLU
-hazırlıyor-

KİNDİ FELSEFİ RİSÂLELER
MAHMUT KAYA
XVI+336 sayfa

HİLAFET RİSÂLELERİ
hazırlıyor İSMÂİL KARA
XX+404 sayfa

Millet Cad. Gülşen Ap. 19/9
34300 Aksaray İstanbul
Tel 0212. 589 15 76
Faks 0212. 589 15 48

anlarından kısa bir bölümü "alıntılama"yı uygun gördüğünde, her nedense "Moda" ve "Vitali Hakko'nun babası Samuel Efendi"nin adının geçtiği bu sorunlu bölümü seçti. Böylece Vitali Hakko'nun babasının Samuel Efendi olduğu, Milli Mücadele sırasında Anadolu'ya adam kaçırdığı ve yoksul bir şekilde Moda'da öldüğü, biri araştırmacı, ikisi köşe yazarı olan üç kişi tarafından teyit edilmiş oldu. Böylece üç ayrı referansla "doğruluğu tescillenmiş" bu bölüm artık başka araştırmacı ve yazarların araştırmalarında veya anlamları süslemede gönül rahatlığıyla kullanabilecekleri bir "kaynak" haline gelmiş oldu.

Acaba?

Evet başta özellikle Müfid Ekdal olmak üzere yazarlar kuşkuyla davranıp "acaba?" sualine cevap vermek için biraz araştırma yapmış olsalar, Vitali Hakko Bey'e, ona ulaşamadıkları takdirde "Samuel Efendinin torunları" Jeff veya Cem Hakko Beylere telefon açıp "büyükbabaları" hakkında verilen bu "bilgiler"i kontrol etmiş olsalar veya Vitali Hakko'nun 1997 yılında yayımladığı *Hayatım Vakko* adlı anılarını okusalar, aktardıkları bilgilerin büyük ölçüde yanlış olduğunu fark edeceklerdi. Samuel Efendi olarak bahsedilen şahsın topal olduğu ve Milli Mücadele sırasında Anadolu'ya adam kaçırdığı doğrudur. Doğru olmayan yanı ise Vitali Hakko'nun babası olduğu ve ölüm yeridir. Vitali Hakko'nun babasının adı Yasef'ti. Yasef Hakko hiçbir zaman Moda'da oturmamış, Kurtuluş'ta yaşamıştı. Samuel Efendi veya diğer adı ile Samuel Israel (İzsel) İhsan İttihat ve Terakki döneminde emniyet amiri olup gerçekten Moda'da yaşamıştı. Mahmut Şevket Paşaya yapılan suikast sonrasında katilleri yakalamak için iz sürerken çıkan çatışma sırasında sağ dizinden yaralandı ve ömür boyu topal kaldı. Ancak Samuel Efendi, veya emniyet camiasındaki adıyla Kemal Bey, İstanbul'da değil, tedavi için gittiği Paris'te vefat edip orada defnedildi. Oğlu Neyir İzsel bir zamanların ünlü triko markası Neyir'in kurucusuydu. *Hayat Tarih Mecmuası*'nın Nisan 1976 sayısındaki İhsan Birinci imzalı bir makale ile *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*'ndeki madde (YKY, cilt 1, 1999, s. 681) Samuel Efendi hakkında biyografik bilgiler veriyor.

Gazeteciliğin altın kuralı iyi araştırma yapmak, elde edilen bilgileri kıkmadan usanmadan kontrol etmek ve muhtemel hataları bertaraf etmektir. Ciddi ve yüksek nitelikli araştırmacılığın altın kurallarından biri de budur: Kaynaklara kuşkuyla bakmak, onları sabırla tekrar tekrar kontrol etmek... Türkiye'de bu kuralardan çoktan unutulduğunu "Vitali Hakko'nun babası Samuel Efendi" örneğiyle malesef bir kez daha görmekteyiz. Tarih veya anı yazmak niyetiyle yola çıkan, çoğunluğu gazeteci kökenli yazar ve araştırmacılar gerekli titneyi göstermedikleri, araştırma yapmak için şart olan sabra da sahip olmadıkları takdirde önemli hatalar yapılmaktadır. Bu nedenle de ilk başta basit ve önemsiz görünen bir maddi hata, zincirleme hatalara yol açmakta, bu zincirleme hatalara da "güvenilir kaynak" haline dönüşmekte, böylece tarih de yanlış yazılmaktadır. ◆